

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Disputationes Chirurgicæ Selectæ

**Haller, Albrecht von
Lausannæ, MDCCLVI.**

VD18 90538986

CXXXVI. Quaestio Medico-Chirurgica.

urn:nbn:de:gbv:45:1-16618

ERGO ART V CXXXVI TA OEE
TADII B LICAT 181
Q U Æ S T I O
M E D I C O - C H I R U R G I C A ,

Præside

M. JOANNE HERMENT,

MEDICO REGIS ORDINARIO.

Respond.

PAULO LEROY

AURELIANO BACCAL AUCTORE.

Parisiis 27 April. 1752.

*Utrum in arteriarum Vulneribus tutum Hemorrhagiæ
sistende auxilium, Fungus maximus, rotundus,
pulverulentus Johannis Bauhini?*

I.

DUPLICI vasorum sanguiferorum genere, arteriis nimirum & venis corpus humanum, potissimum constare, nullus est quem lateat. Hæ cruore tumentes hunc laticem, uno tractu sedato & placido flumine devehunt ad cor; illæ continuo fere motu pulsantes, sanguinem e corde acceptum, subsultim projiciunt in venas. Hæc vasa, sicut & alias corporis partes, posse lædi, quis ibit inficias? Unde plurima diversi generis mala, pro diversa læsionis conditione, hæmorrhagiæ præsertim, quæ si artificio quovis non compescantur, totus sanguis per vulnus effluat necesse est; hinc tanto subveniendum malo; effluxio cohibenda, mors enim imminet ineluctabilis. De venarum hæmorrhagia non est quod sis sollicitus; esto:
curam

QIT&KUD

3 8

curam eximet compressio vel levior; iratos ad arbitrium compones fluctus. Non ita fidas arteriæ. Facilem non admittit cicatricem, indocilis reprimi; appellenti semper obviam patet sanguini; nulla parietibus mora, nulla datur quies; indefinenter feriuntur impetu, indefinenter reluctantur. Cave igitur; res non sunt in tuto.

Plurimos ab omni ævo, sanguinis cohibendi modos excogitarunt medici. Nunc adstringentibus medicamentis, stypticis modo, alias potenciali, alias actuali usi sunt cauterio. *Hippocrati* non fuit ignota, neque *Galeno* comprimendi ars & deligandi. Non omnes has methodos retinuerunt neoterici. Has rejecerunt, ut pote infidas, insufficientes, & quandoque noxias; illas vero, pro re nata, felici adhibuerunt cum successu. Illorum consiliis & experientia freti, ligaturam in maximis rerum angustiis, veluti salutis anchoram, cum ægrotantium solamine quodam arripuerunt chirurgi. Quanta, eheu secum importet mala, felix qui nunquam fuit expertus! Unde nova merito desideratur methodus, quæ si diuturnis involuta jacuerit tenebris, ex veterum medicorum monumentis, felicioribus hodie renovatur auspiciis.

I I.

Ligaturam magnarum arteriarum in læsionibus celebrare, periculosa plenum opus alexæ. Enimvero tanta est nonnunquam hujus operationis exequendæ difficultas, ut æger in vitæ discrimen injiciatur maximum; tam ancipitis, funestique, non raro fit eventus, ut partis integræ mortem inferat necessariam. Frequentius, Eheu! hujusce veritatis argumentum subministrat aneurysma, quod dicitur tumor præternaturalis in arteria quacumque, à sanguine tunicas ipsius distendente, vel in partium incumbentium interstitia effuso, unde duas distinguitur in species, in verum scilicet & spurium. Causas inter quas vulgo agnoscunt, crebriores annumerantur, contusio quæcumque à gravi ictu, tunicarumque arteriæ, sive integra, sive partialis, à phlebotomia male celebrata in brachio, punctura, sive solutio. Quando (tentatis antea modis omnibus, quibus tumor possit dissipari, vel continui solutio uniri) ad operationem est deveniendum, si injiciatur ligatura in ipsum arteriæ truncum, qui exilissimos, aut nullos partis nutriendæ gratia emittat ramos, uti quotidiana testatur experientia, cita mors partem arripit, reliquum brevi corpus occupatura. Tunc dimidium facti vix habes; dolores primos renovare, dira jubet necessitas, ad amputationem confugiendum. Vitam servat æger, sed mancam, infortunium grave, plurimis ipsa morte pejus. Licet opportunum fatis in amputationibus, tibiæ, femoris &c. hæmorrhagiæ sistendæ videatur auxilium, ab omni tamen suspicionis labe non est immunis; dum enim fortiter stringuntur fila, moles omnis liganda facile potest rescindi, vel siccescente ligata illa mole, fila relaxari, unde recrudescens hæmorrhagiæ metus. Misso tali incommodo, momenti sane gravissimi, quantis patiens excrucietur tormenta-

mentis ! Horrefco dicere. Ipsa operatione, omnium crudeliffima, atrociores patitur dolores. Mox ardet febris intentior, ferociffimæ invadunt convulfiones, nulla prorsus arte, nullis superabiles remediis, sæpiusque æger, tertio, quartove die, rite peracta operatione, omnique cessata hæmorrhagia, dolore exanimatus perit, & consumptus. Sic non semel vertitur in perniciem spes salutis proxima. Omne igitur tulerit punctum, qui tantis didicerit malis succurrere, qui certam æque ac jucundam detexerit methodum, quæ omnibus valeat providere. Hanc porro plurimis abhinc annis proposuerunt medici, publicique fecerunt juris; ipsam versari docuerunt in applicatione medicamenti cujusdam, quod dum irruenti sanguini frenum injicit, facilem, tutamque ab omni periculo, cicatricem inducit arteriæ.

I I I.

Ideo sæpius tutis carere præfidiis artes judicantur plurimæ, quia sedulo fati non excoluntur animo. Illarum adire penetrabilia plerique vix curant homines, sicco pede calcantes limina, unde non mirum, quod in rebus maximi momenti deficere videantur non raro. Feliciori donatam conditione quam cæteras artes, medicinam nolim existimare; diversas tamen ipsius partes fors eadem non premit.

Jam à longo fuit in votis medicamentum, quod posset ligaturæ vices supplere, quod ipsius gauderet efficacia, incommodis vero noxisque careret. Opus arduum maxime, eoque medicis omnibus dignum magis, quod civium utilitati accommodatius ! Proposuit itaque *Johannes Baubinus*, Doctor Medicus & Archiater *Basiliensis* fungum quem maximum, rotundum, pulverulentum dicit, sanguinis eruptionibus etiam periculossissimis compescendis aptissimum, cujus accuratissimam more suo descriptionem exaravit in *Historia sua Generali Plantarum* [a]. „Tantam”, inquit, fungus ille „assequitur interdum magnitudinem, ut caput hominis facile æquet, aut etiam excedat. Cute membranacea satis firma (quæ in principio ex albo cinerea, mox cum tempore livida redditur) undique cinctus, substantia partim cohærente sed rara, eorum instar, quos excipiendis si lice chalybeque excuffis scintillis præparatos vendunt, colore etiam persimili . . . sicci levissimi sunt, ut caput humanum singuli æquant, unciale pondus non excedant.

Passim autem fungus ille crescit in campis, ubi singulis anni tempestatibus colligitur. Notandum quod in loco sicco debeat asservari. Eo præstantioris est usus quod nulla prorsus indigeat præparatione. Digitis enim facillime detrahitur cutis membranacea, qua undique cingitur *substantia cohærens sed rara*, quæ talis, qualis est à natura debet adhiberi.

Si

[a] J. B. Hist. gen. plant. 1651. cap. 75. p. 848. tom. 8.

Si sistendæ v. g. cujuslibet hæmorrhagiæ vel præceps sese dederit occasio, substantiæ hujusce frustum hiantibus arteriæ labiis imponitur, adeo ut læviori superficie sua vulnus prospiciat, ipsiusque ora amplitudine sua excedat. Huic amplius alterum sternitur, amboque simplicissima (ut moris est) deligatione in statu continentur. Sic effluxus omnino cohibetur. Sic paucis diebus coalescunt vasis labia, vulnusque ad perfectam quasi divinitus deducitur sanationem. Mirabundus dubitas? En fidem faciunt, firmantque ipsa *Job. Bauhini* verba: „Sunt, inquit, qui pro certo afferunt „vetustiores, (fungos) & jam justam maturitatem transcendentis, præstare ad compescendas sanguinis eruptiones, etiam periculosissimas, quo, & ipsi multorum cum præsentis salute, usi sumus in eo ipso casu [b]”. Quanti sit facienda tanti viri autoritas, evincunt ipsius opera ære perenniora, evincit ipsius omni ævo veneranda in physicis sagacitas! Quæ quidem doctrina de compescendis hæmorrhagiis fungorum ope, apprimè congruit cum *Caroli Clusii* medici *Atrebatensis* observatione [c], qua evidenter constat, methodum hanc veteres medicos minime latuisse, illamque olim apud Germanos haud infrequentioris fuisse usus. „Eam, inquit *Clusius*, „substantiam fungi spongiosam, exsiccata, & omni pulvere quem continebat vacuum adservare solent Illaque uti ad sanguinis fluxum in „vulneribus restinguendum, quam ab causam, suis in officinis pensilem „eos habere, plerumque etiam in Germaniæ multis locis observabam”. Unde (missis etiam commodis, quæ quotidie ab usu fungorum percipiunt veterinarii) jam staret inconcussa propositionis nostræ veritas, ni aliud subministraret argumentum ipsamet fungorum natura.

I V.

Vel partialiter vulnerari potest arteria, vel totaliter. In illo duplici casu, ferme eundem esse propositi fungi agendi modum, conjicimus. Porro hunc duplici potissimum substantia constare, jam supra innuimus, una scilicet membranacea, satis firma quæ rejicitur, altera cohærente, sed rara, totaque molliter villosa, quæ sola in usum venit. In primo casu, si arteriæ cujuscumque vulnere (quod ad simpliciorum continui solutionem debet reduci) imponatur, incredibili qua pollet flexilitate vas arcte complectitur, ad figuram ipsius sponte accommodatur compressionem quam accuratissima, & maxime æquali; villis suis humore imbibitis, unicuique adglutinatur puncto, dum cohæsione qua donatur, ita vulneris labia retinet, ut ea ab invicem discedere non sinat. Sic facillime, venarum more coeunt, & celerrime, fere solo naturæ conamine, quæ eo citius simplici cuicumque vulnere cicatricem inducit, quo magis approximantur ora. Nec spernenda mirabilis hujus substantiæ lævitas, imo plurimi facienda ex *Galeno*,

Tom. V.

A a

qui

[b] Id. loco citat.

[c] Spec. 3. gen. 26. fung. pern. pag. 288.

qui monet, „ ut in usu medicamentorum quæ cicatricem inducunt, ea „ præcaveantur, quæ ad tactum aspera sunt, ut quæ callum potius quam „ cicatricem efficiant, sed eligantur ea, quæ multam ad tactum lævitatem „ habeant [d]”. Non tam brevi temporis spatio opus forte absolvet natura, longiusque protraheretur vulneris coalitio, nisi adstrictione, licet exigua, gauderet ille fungus, quam ipsi nullus, credo, denegabit, si rite perpenderit accuratam quam habet analogiam cum omnibus fungis, qui arboribus adnascuntur, quosque virtutem hanc participare, non immerito confidimus. Sic nucis juglandis adstrictionem laudarunt medici, experti sunt chirurgi. Uvam quercinam commendat *Encelius* medicus [e], qua præstantius nullum in omni fluxu sanguinis expertus est medicamentum. Sic pulvere adstringenti, vel fungo Bovist vulnus jubet adimpleri in operatione aneurysmatis *Anton. Nuckius* medicus [f]. Quid mirum hoc de fungis illis prædicari, si, (quod clamant omnes) nutriantur ex humore superfluo arborum, quibus adstrictoriam inesse virtutem, plebs ipsa, non ignorat. In posteriori casu, si nempe totaliter secta fuerit arteria, posito ad aperturam hujusce fungi frusto, tam avide circumarripiunt orificii labia partes lanuginosæ, ipsisque adeo tenaciter infiguntur, ut hiatum omnem ocludant omnino. Interim appellens humor his villis imbibitur, unde exurgit gluten quoddam mirabile, quod arteriæ parietibus ita adhæret pertinaciter, ut diceret vas hermetice clausum. *Habent enim qui tales sunt* (fungos audias) *intra se lentorem quemdam concretum & strigenti modo viscosum* [g]. In ulteriorem probationis gratiam vocamus innumera à *Clariss. Doctore medico* [b] *Parisiensi* facta experimenta. Agaricorum fere omnium, quotquot sunt sive fungorum frusta, diversis imposuit arteriis; gluten illud constanti animadvertit observatione, submissaque cultro anatomico arteria, illud idem reperiit naturæ ipsiusmet arteriæ factum quasi simile & adunatum; quodque vix credas, soluto horis duabus post deligationem vulnere, jam cessaverat hæmorrhagia absque recrudescentiæ metu vel minimo, obice jam insuperabili. Nuperrime etiam *D. Brossard* chirurgus usus est fungo quodam, quem vocant Botanici *Agaricum pedis equini facie*. *J. R. H. 562. Fungum in caudicibus nascentem, unguis equini figura*. *C. B. Pin. Fungum igniarium* *Trag. 943*. Hunc autem ad veteres quercus colligi, talique modo præparari narratur. Cultro rescinditur cortex albidus, durus, quo tegitur substantia mollior ac spongiosa, quæ deinde cultro eodem separatur à duriori filamentosaque substantia; mollis postea illa substan-

[d] Gal. lib. 5. de comp. med. per. gen. cap. 7.

[e] Lib. de re metall. edit. 1557. p. 238. cap. 51.

[f] Exper. chirurg. exp. 29. pag. 99.

[g] Dioscor. l. 4. cap. 81.

[b] M. Claud. Franc Grandclas.

substantia, iteratis mallei ictibus contunditur, donec lævissima sit, digitisque quasi diffluat. Hæc in usum adhibetur, in periculosissimis hæmorrhagiis, quod in variorum membrorum amputationibus, felici expertum est cum successu. Sed unde huic maxima accesserit fama, juvat observationem litteris & posteritati mandare. Vir quidam generosus à S. Principis *de Conti* custodia, ense vulneratus in ipso arteriæ humeralis dextræ trunco, tribus abhinc mensibus laborabat aneurysmate, quod in tantam excreverat molem, ut pugnos duos facile adæquaret, & jam metus esset ne dirumperetur cutis, unde ad operationem de sapientis medici [i], celeberrisque chirurgi [k] consilio, confugit; atque cum prius de injicienda ligatura actum fuisset, (quæ in maximum, ne dicam certum brachii amittendi periculum conjiciebat ægrotantem) jam laudatus M. *Verdelhan* inauditum antea in hoc casu proposuit modum, quo tuto & jucunde sanaretur arteriæ vulnus inflictum. Ligatura longe tutiorem fungum D. *Brossard* asseruit, voluitque applicari; quod quidem adeo felici successit eventum, ut intra unum mensem ullo sine discrimine, & incommodo inducta fuerit cicatrix. Dum igitur in compescendis hæmorrhagiis istius fungi vis benefica celebratur, suæ medicis concedendæ sunt laudes, nec *Joannes Banhinus* suo defraudandus honore; quinimo omni donandus est encomio, cum primus, sua commendaverit experientia, immortalitæque consecrarit medicamentum, quod nec cultro indiget nec malleo, nec ulla quavis præparatione, ut vocetur in usum, quod unicuique præsto est, & in quolibet instanti ad refrænandos sanguinis effluxus etiam periculosissimos.

V.

Mirandam fungi nostri virtutem, quis negaverit? Dum omnes adhibitas hucusque methodos, stupenda antecellit efficacia, dum absque ullo vel leviori incommodo, doloris sensu vel minimo, simpliciorique via, certam ostendat salutem. Omnem itaque in operatione qualibet amoveant formidinem, tum ægrotantes, tum chirurgi, superveniens illos non terreat hæmorrhagia; jam habent præ manibus, quod ipsos in maximo vitæ discrimine soletur, quod sanguinem quasi divinitus sistat ferociorem, abjecta profus ligatura, quæ certum licet spondere videatur eventum, in omni casu non ita feliciter succedit, spem amat sæpius ludere, plurimæque secum importat mala. Immensam fatemur appellentis sanguinis vim, debilem vero adstrictoriam fungi nostri virtutem. Quid refert? Si primas teneat exactissima, & æqualis quam efficit compressio, nullo profus modo dimovenda, si tam arcte vas complectatur, ut ne unam quidem cruoris guttulam sinat effluere, vulnerisque labia ab invicem non valeant

A a 2

disce-

[i] M. Jac. Verdelhan Desmoles Doc. Med. Paris.

[k] D. Morand.

discedere, quo posito cicatricem efformari necesse est, eoquē libentius, quod dolore nullo ab opere suo distrahatur natura; si præterea hujus sit naturæ gluten, ut ab irruente sanguine minime possit excuti. Aliunde nonne scrupulum omnem remouent relata clarissimorum medicorum experimenta?

Ergo in arteriarum vulneribus tutum hæmorrhagiæ sistendæ auxilium fungus maximus, rotundus, pulverulentus Joannis Bauhini.

F I N I S.

AUGUST.

AUGUST. FRIDER. WALTHER

P R O G R A M M A

D E A N E U R I S M A T E

Lipf. 1738.

Arteria magna, ut ex sinistro cordis ventriculo prodiit, ab basi cordis, auriculis, & interno pericardio primùm involucrium adcepit; deinde laxo & celluloso, sed mox coacto contextu vestitur, &, in tunicarum numero, firma & tendinosa succedit; postea muscosa sequitur, & copiosis fibris annularibus & carnofis constat; tandem, post alium, minoremque cellulosum contextum, qui denuo se immiscet, obductio nervosa occurrit. Hæc ultima membrana duplo tenuior, quam tendinosa est, internamque arteriæ superficiem in vivis lubricam facit, & omnibus his tunicarum stratis construitur aorta, atque munitur; sed canalis vim elasticam, atque robur, tendinosum, atque musculosum involucrium præcæteris præstant. Nos illa membranarum nomina cum celeberrimo *Heistero* retinemus, nec de conciliandis pluribus nominibus, quæ alii anatomici imposuerunt, aut de ordine plurium mutando solliciti sumus. Neque vero ab initio arteriam magnam tantum ab una parte velamento externo obducti patet, neque omnem cellulosum contextum, qui subjicitur, æquali laxitate constare intelligitur: & nos nerveam, & musculosam tunicam inter se confundere veremur, sicut hæc ita nihilo minus adcepit, & docuit *Alexander Monro Medical Essays Vol. 2. n. 16.* quandoquidem illum rerum ordinem, quem diximus, etiam dum hæc perscribimus, in canale, ad arbitrium & nutum illius scriptoris prævia maceratione præparato, luculenter discernimus, atque repetimus. Hoc enim inter alia præfens fert institutum nostrum, ut vulnus arteriæ ab aneurismate distinguamus; præsertim, cum clarissimo *Joanni Freindio Histor. Medic. Part. I.* concedamus, quod plures subinde scriptores, utrumque morbum ab altero minus, quam par est, distinxerint, qui observationes de aneurismate fecerunt, & literis consignaverunt.

† Cum itaque arteria vulneratur, aut rumpitur, & hæmorrhagia consequitur, sed internis, externisque impedimentis, aut remediis, fluxus sanguinis imperfecte sistitur, nec vulnus apte solidatur, tum minor suffillatio, in propria arteriæ cellulosa membrana, sed multo major, & impetuosior in propinquare partium celluloso contextu suffusio erit, &

